

Výzkumný problém

Přednášky z Výzkumu v pedagogické praxi

Kateřina Vlčková, PdF MU Brno

Formulace výzkumného problému

- Výzkum musí začít vymezením výzkumného problému
 - toho, co chceme řešit,
 - které **otázky** chceme zodpovědět
- po vymezení problému **definovat hlavní pojmy**
 - tak, aby byly měřitelné (operacionalizace)
- Výzkumný problém by měl „sedimentovat“
 - vznikat postupně
- Vyžaduje dobrou orientovanost
 - předchází mu prostudování literatury, CO se zjistilo a JAK se to zkoumalo

Nalezení výzkumného problému

- Volit oblast blízko profesním cílům
- Významný problém, který bude publikovatelný

Zdroje inspirace:

1. Výzkumná literatura

- Na konci jsou uvedeny doporučení pro další výzkumy
- Nevolit jen, co nás zajímá, ale také co je aktuální ve vědě, co jí pomůže rozvíjet
- Prostudovat hodně literatury
 - Zkoumalo se to předtím? Jak? Co se zjistilo?
 - Co jde udělat dál, aby to bylo přínosné?
 - Jsou moje plánované metody horší? Je můj výzkumný problém významný?

Identifikace výzkumného problému

Možnosti:

2. Formulovat výzkumný problém, který ověřuje teorii

- Tvořit teorii – kvalitativní výzkum

3. Zapojit se do výzkumného týmu/projektu

- Např. sběr dat pro velký výzkum, ale vlastní dílčí analýzy tématu, co nás zajímá

4. Zopakování a rozšíření výzkumu

- Důležité: nástroje způsobují chyby ve výsledcích, je obtížné kontrolovat vnější faktory
- Disertace musí být v určitém smyslu originální

Replika a rozšíření předchozího výzkumu

a) Ověřit zjištění nějakého průlomového výzkumu

- Překvapivého nebo kontroverzního vůči předchozím výzkumům
- Pomoci podpořit nebo zpochybnit jeho validitu

b) Ověřit validitu výzkumu u odlišné populace

- V pedagogice jsou malé vzorky, bez replik na jiných vzorcích, není jasné, zda to pro ně platí
- Je problém zobecňovat výsledky napříč jinými podmínkami a prostředími

Replika a rozšíření předchozího výzkumu

a) Zjistit trendy nebo změny v čase

- Sociální výzkum závisí na historickém kontextu
- Co platilo před 20 lety, již dnes možná neplatí
- Např. kurikulární trendy – co se mění a kam to směřuje

b) Ověřit důležité výsledky pomocí jiné metodologie

- Zjištění jsou determinována použitými metodami a dalšími charakteristikami

c) Vyvinou efektivnější intervenci

- Něco se ukáže jako funkční, můžeme zkusit to vylepšit
- Mnoho experimentů se dělá pouze v laboratorních podmínkách

Typické nedostatky při formulaci výzkumného problému

Autor stanovil téma (oblast), nikoli výzkumný problém

- Problémové vyučování přírodopisu.
- Otázky humanizace vyučování na středních školách.

Výzkumný problém není hodnotný nebo smysluplný

- Pomáhá domácí čtení rozvoji žáka?

Výzkumný problém je triviální, jednoduchý

- Jsou učitelé na ZŠ tvořiví?

Druhy výzkumného problému

- Deskriptivní
- Relační
- Kauzální

Deskriptivní výzkumný problém

- popisný, otázka: jaké to je?
 - => zjišťuje a popisuje situaci, stav, výskyt jevu
- metody: dotazník, pozorování, interview, škálování
 - Jak vypadá typický den žáka?
 - Jaké jsou postoje rodičů propadajících žáků k učiteli a vedení školy?
- **diagnosticko-vyhodnocovací problém**
 - (pro praxi, neslouží rozvoji teorie)
 - Jaké učební výsledky dosáhli žáci alternativních škol?
 - Jaké procento dětí z menšinových skupin navštěvuje školy tohoto okresu?

Relační výzkumný problém

- ptáme se, zda existuje vztah mezi zkoumanými jevy a jak je vztah těsný
- nedá se přesně stanovit, který jev zapříčiňuje který

Příklad

- Jaký je vztah mezi sebepojetím žáka a prospěchem z klíčových předmětů na SŠ?
- Jaká je závislost mezi výsledkem přijímací zkoušky a výsledkem studia na VŠ?
- Jaký je vztah mezi užíváním drog dítětem a socioekonomickým statusem rodiny?

Kauzální výzkumný problém

- zjišťuje příčinu, která vedla k určitému důsledku, zjišťuje kauzální (příčinné) vztahy

Příklad

- Je nedirektivní výchovný styl efektivnější pro vytvoření pozitivních postojů žáků k učiteli než direktivní?
- Jaká je účinnost tzv. klinického semestru na VŠ ve srovnání s tradičním semestrem?
- Jaký je vliv změny režimu přestávek v ZŠ na průceschopnost žáků?

Převoditelnost druhů výzkumného problému

- Ve většině výzkumných témat se dají formulovat výzkumné problémy všech tří druhů.
- Př. Používání pochval učitelem.
 - **deskriptivní:**
Jaké druhy pochval používají učitelé?
 - **relační:**
Jaký je vztah mezi druhem pochval používaných učitelem a výkony žáků?
 - **kauzální:**
Jaká je účinnost oddálené pochvaly na výkon žáků ve srovnání s bezprostřední pochvalou?

Srovnání druhů výzkumných problémů

- vědecké hypotézy
 - (tvrzení o vztahu mezi 2 proměnnými)
 - se dají formulovat jen k relačnímu a kauzálnímu výzkumnému problému
- **nejlehčí** (čas, prostředky) bývá deskriptivní problém,
 - pak relační,
 - nakonec kauzální výzkumný problém.
- **nejhodnotnější**, nejcennější výsledky pro ped. teorii má kauzální,
 - pak relační, pak deskriptivní problém.

Typy výzkumného problému a odpovídající designy výzkumu

typ výzkumného problému potřeba zjistit, zda	typ designu/metody vhodné pro výzkum problému/ druhy výzkumu
popsat jevy, charakteristiky, stav, procesy	obecný deskriptivní design (descriptive design)
zjistit, zda je intervence efektivní	experimentální design
zjistit, jaké faktory/proměnné ovlivňují výstupy	korelační design
identifikovat obecné trendy v populaci	design výběrového šetření/dotazník (survey design)
popsat sociální skupinu sdílející kulturní hodnoty	etnografický design
generovat teorii o procesu	zakotvená teorie
vyprávět (životní) příběh individua	narativní výzkum

(upraveno dle Creswell, Clark
(2007). *Mixed methods
research*. Sage.

Literatura

Gavora, P. (2002). *Úvod do pedagogického výzkumu*. Paido.

Gall, M. D., Borga, W. R., Gall, J. P. (1996). *Educational research. An introduction*. Longman.